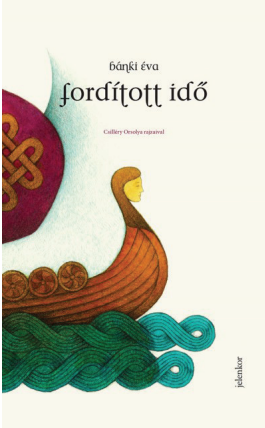

BÁNKI ÉVA érdekes regény írt a koraközépkorról *Fordított idő* címmel. A szerelmi költészet mellett sokat elmélkedik az arab hódításról. Véletlen volna? Hogyan beszél a mórokról? **FEKETE J. JÓZSEF** írásából kiderül.

Kitalált középkor – vagy a mai migráció regénye?

Valami furcsa dolog történt az idővel, összegubancolódott talán, mert Bánki Éva regényének egyes szereplői a jövőre is képesek emlékezni egy olyan korban, ahol megelevenedett mesék és mítoszok közt egymás mellett élnek tündérek, emberek, szorgok[1], akik keveset tudnak egymásról, de annyit igen, hogy óvakodniuk kell a másiktól. Ez a regényben ábrázolt kor éppen arra az időszakra tehető, amelyet Heribert Illig fantomidő-hipotézise kitalált középkornak nevez, vagyis a VII–X. századra, a kora középkorra. Illig vitatott teóriája szerint az erre a periódusra vonatkozó írásos források meghamisították a történelmet, a bennük említett események vagy máskor, vagy egyáltalán nem történtek meg, miként a történetekben szereplők is részben kitaláltak, részben meg más periódusból kölcsönzöttek.

A *Fordított idő* is egy ilyen „kitalált középkor”, csak nem a feltételezés, hanem a fikció nyelvén elbeszélt, rendkívül összetett és szerteágazó, a szerző *Esőváros* (2004) című, első regényéhez hasonlóan bonyolult vonalvezetésű, kalandos történet. A mostani ugyan ezer évnél távolabbi múltban játszódik, mégis elképesztően időszerű.

---

[1] **Meztelenül járó, az örökös félelemtől beszélni is elfelejtett gnómszerű lények, rabszolgák, akik bizonyára emberi eredetűek, hiszen a szorgok és az emberek párosodásából utód születhet.**

A regénybeli krónikás, Illighaen nevében könnyű felfedezni Heribert Illig nevét, ami közvetlen utalás a kitaláltságra, noha jeles uralkodók és ismert népek, törzsek népesítik be a könyv Csilléry Orsolya kódex-iniciálékra és margináliákra hajazó rajzocskáival bevezetett fejezeteit. Az írek mellett megjelennek a normannok, a gótok, a kelták, az alemánok, a vikingek, a galegók, a bizánciak és a latinok. Mindannyian rettegnek a többitől, amíg meg nem jelennek a hódító mórok, akiktől már mindenki egyaránt fél, miközben igyekszik különböző cselszövésekkel megerősíteni saját hatalmi pozícióját. E tekintetben nagyon hasonlít a mű a hagyományos történelmi regényekre – intrika, a lehetséges trónkövetelők kiirtása, a vélt vagy valós ellenségek száműzése, kivégzése és hasonló, ismert finomságok –, noha nem az, s nem csupán az idő összezavarodása miatt nem sorolható e műfajba.

Akár egy mese, úgy kezdődik a történet. Nyomban látjuk, öntörvényű világba csöppentünk, ismerős és ismeretlen lények közé, akiknek mások a mítoszaik, mint a mieink, kicsit úgy élnek, ahogyan mi, kicsit másként, bár az elbeszélő nem enged olvasójának mélyebb betekintést ebbe a fantáziavilágba.

Az elbeszélés kezdetben szűkre fókuszál, Bandemag király szigetére, ahol mindössze 52 ember él, a torzszülött szorgokkal együtt 91 a teljes populáció száma. A szigeten megrekedt az idő, gyermek már nem születik, megszűnt a jövő. Itt tűnik föl Riolda, e női lovagregény gyermekkorú hősnője, és innét indul fejlődéstörténete. Ennek során a krónikás Illighaen tanítása mellett különös helyeken fordul meg, fantasztikus események részese lesz a hercegi és királyi udvarokban és a ködös tengerpartokon. Noha még egy hercegi pár utódját is gondjaira bízzák, minden nép, minden udvartartás idegenként, félelemmel tekint rá. Magának sem képes magyarázatot adni haja, szembogara színére és a tenyerét csúfító bonyolult rajzolatra. Talán tündérek és szorgok utódja? Ahhoz, hogy megtalálja identitását, sokat kell tapasztalnia, megérteni mások álmait, elfogadni sajátjait, és mindvégig azok megvalósítására törekednie. Közben folyton menekül, hol a szegénység, hol az elátkozott helyek, az udvari intrikák, végül a mórok elől, miközben a regényben „az idő zavarodottan lüktetett, mintha körbe-körbe kergetnék a tenger körül."

Első látásra meglepőnek tűnnek a prózába ágyazott versek, a titokzatos N. hercegnek tulajdonított költemények. Szerepük

tisztázásához tudnunk kell, mennyire kötődik a szerző a középkor költészetéhez. Ő készítette el ezen időszak nyugat-európai szerelmi költészetének antológiáját (*A tavaszidő édessége*, 2004), illetve a trubadúrköltészet gyűjteményét (*Udvariatlan szerelem*, 2006).

A kitalált történetekkel szemben az arabok (mórok) európai térhódítása és több évszázados uralkodó jelenléte az Ibériai-félszigeten cáfolhatatlan történelmi és kultúrhistóriai tény. Megjelenésüket – párbeszédben Európa jelenével – így ábrázolja a *Fordított idő: „De mostanában ez a barátságosan kimért világ összeomlani látszott. És a zavar a fejekben kezdődött el. Partra száll egy szedett-vedett sereg Normandiában…”* A szöveg nyomban fölvet egy kitalált változatot is: *„Vagy az a bizarr história, ami a galegók földjén esett meg! Egy hercegkisasszony a kútba dobja a titokban szült kisfiát, de a gyerek feltámad, és mint valami rosszindulatú kísértet, egész Hispániát átjátssza a mórok kezére.”* A történet teljes egészében rávetíthető a jelenre, a migránsok fegyvertelen (a regényben „szedett-vedett”) tömegeinek új otthont követelő honfoglalására, illetve arra a teóriára, hogy a muszlimok beözönlése voltaképpen árulás, és a helyzet kezelésére alkalmatlan európai gondolkodás következménye.

A regény azon részei, amelyek kissé elengedik a Riolda köré font szálakat, az iszlám világgal foglalkoznak. Illighaen közelről is meg kívánja ismerni a muszlimokat és tudományukat, de csalódik. Sokan nem is találkoztak mórral, vagy ha mégis, legfeljebb egy lócsiszárral, mégis rettegnek tőlük, mert másmilyenek. Ez az idegenség, a muszlim-hitetlen ellentét feloldatlan marad mind a regényben, mind a jelenben.

A *Fordított idő* annyira időszerű, hogy azt hihetnénk, a mostani migrációs roham pattintotta ki az ötletét. Ha jelen recenzens nem tudná, hogy a szerző formaművészként nem könnyen engedi el magától a műveit, talán ebbe a hibába esne. Így viszont arra gondolhatunk, Bánki Évának a történetmondás közepette sikerült elsajátítania a jövőre emlékezés regénybeli technikáját.

Bánki Éva: Fordított idő. A mély tenger névtelenjei. Csilléry Orsolya rajzaival. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2015, 280 oldal